

Milline on Eestimaa kõige kõigem suvi?

Autor

Ain Kallis

klimatoloog

Milline tuleb eelolev suvi? Kas jaanipäeval sajab? Selliseid küsimusi on sünoptikud kuulnud juba mitmeid nädalaid. «Ei seda oska küll öelda, parem küsige ilmateenistuse peadirektorilt,» vastasid sünoptikud mai keskel.

Eks pärige ministrilt! kostis Jaan Saar, meteoroloogia ja hüdroloogia instituudi peadirektor. Keskkonnaminister Jaanus Tamkivi omakorda soovitas pöörduda peaministri poole, tolle kriisinõunikud suunasid päringu presidendile, riigipea aga peapiiskopile.

«Kohe küsin seda taeva- ehk ilmataadilt endalt,» soostus Andres Põder lahkelt. «Ah, kurat seda teab!» rehmas taevataat aga vastuseks.

Näete, enam ei julge ükski ametlik instants mingeid ennustusi teha. Kuigi on täheldatud, et pikad ilmaprognoosid lähevad hoopis sagedamini täkkesse kui majandusanalüütikute omad.

Peab kohe ütleva, et mitmeks kuuks koostatud ilmaprognoosid pole sugugi nii täpsed kui lähipäevadeks tehtud. Kuigi nad kõik on arvatud võimsate kompuutrite abil. Pea igal suurriigil on oma mudel, mida saab rakendada isegi õige kaugete maade ilmaennustamiseks.

Mis on suvi?

- Eesti suvi on paar kuud kehva suusailma – ajakirjanike jt armastatuim stamplause.
- Põhjamaa suvi (mõeldud on nii Peterburi kui ka üldse siinse maanurga aastaaega – A. K) on lõunamaa talvede karikatuur – Aleksander Puškini märksa luulelisem stamplause.
- Meteoroloogiline (ka kalendriline) suvi põhjapoolkeral – juuni, juuli, august. Kolme kuu kaupa on hea keskmisi näitajaid rehkendada!
- Astronoomiline suvi – algab põhjapoolkeral 22. juuni paiku. Veider lugu: nii kui «ametlik» suvi algab, hakkavad päevad lühenema.
- Kliimatiline suvi – aeg, kui öökülmad lakkavad ning saabub soojalembestele kultuurtaimedele soodne kasvuperiood. See aeg langeb kokku ööpäeva keskmise temperatuuri tõusuga püsivalt üle 13 kraadi.

Veel: professionaalide treitud «pikkade» sesoonsete prognooside täpsus on vaid õige vähe konkreetsem astroloogilistest kuulutustest (nagu: sügisel läheb riigi olukord veelgi raskemaks). Britid näiteks loodavad, et saabuv suvi on paarist varasemast soojem ja kuivem, seda nii neil kui ka meil, ida pool. Ameeriklaste mudelid ennustavad siiakanti aga normilähedast õhusooja ning vihmakogust.

Amatöörsoojuks ehk ilmatarku on Eestis palju, nende ennustused suveks ulatuvad põrandast lakke ehk päris sandist üpris ilusani. Lisan siia ka oma, loodusvaatlusel põhineva prognoosi: suvi tuleb igati kaunis, sest esimene nähtud liblikas oli kollane! Mullu, muide, kohtasin esimesena kirjut koerliblikat ja suvi tuligi mitmekesine, sain nii päevitada kui ka külmetada.

Tegelikult on just kliimaatiline suvi see aeg, mida kõik ootavad. Tema tulek ning kestus sõltuvad aga nii paikkonnast kui ka ilmataadi tujust. Keskmiselt algab suvi selle kriteeriumi järgi Võrus 27. mail, Tartus ja Pärnus kolm päeva hiljem, Tallinnas 6. juunil ning Vilsandil veel nädal hiljem. Tänavu saabus kliimaatiline suvi Tartumaale 21. mai paiku, seega üpris varakult.

Klimatoloog Jaak Jaagus on leidnud, et erakordselt vara, juba 25. aprillil tuli suvi Kagu-Eestisse 1993. aastal. Jube hilja, alles 9. juulil, saabus aga suvesoojus läänerannikule 1982. aastal.

Hea, et üldse tuli, oli teadlikum rahvas rahul. Näiteks 1825. aastal oli juuli sedavõrd külm ja tuuline, et tuli pidevalt ahju kütta, augustis aga sadas põhja pool isegi lund.

Poolteist sajandit tagasi oli ülepea karm aeg: mitmel aastal sulas maapind alles suve keskel! Esines aastaid, kui sügisel lõigati vilja ja niideti heina põlvesügavuses vees, umbes nagu riisipõllul. Tõeline kliimasurutise (kliisu) aeg tabas Eestimaad aga 17. sajandi lõpul. Vili ei kasvanud, inimesed olid sunnitud sööma puukoort, õlgi ja sõnnikut!

Rahva seas levinud arvamuse kohaselt peaks külmale talvele järgnema kuum suvi, nirule, ebatüüpiliselt soojale talvele aga kehv suvi. (Pole talve talve ajal, pole suid sui ajal.) Üle-eelmisele, rekordiliselt lämmile talvele järgnes mullu tõepoolest ebameeldivalt märg ja pilvine suvi.

Märksa paremad seosed on saadud kahe järjestikuse aastaaja ilmade võrdlemisel. Nii peaks soojale kevadele (nagu tänavu) järgnema soe või vähemalt normikohane suvi. See on aga vaid statistiliselt nii: ilmataadilt võib kõike oodata.

Ma ise ilmategija

Mõned, kes tahaksid iseseisvalt pikki prognoose koostada, on otsinud teavet asjaomaste meetodite kohta. Maalehes on meie ilmatargad valgustanud mitmeid viise, kuidas seapõrna järgi talve või lindude-putukate tegemiste alusel suve ilmastikku kuulutada.

On ka lihtsamaid meetodeid. Näiteks olevat Soomes häid tulemusi saadud üksikute kuude ilmade prognoosimisel aasta esimeste päevade ilma järgi (1. jaanuar iseloomustab esimest kuud, 2. jaanuar veebruari ilmastikku jne). Selle meetodi järgi peaks juuni-juuli tulema soojapoolsed, august aga jahe.

Näis.

Šveitsi suurimas linnas Zürichis käib suve ennustamise hoopis põnevamalt. Aprilli kolmandal nädalavahetusel pannakse puuriida otsa lumememm nimega Böögg, kelle või mille pea on lõhkeainet täis topitud. Täpselt kell kuus õhtul süüdatakse lõhke. Mida varem kärakas käib, seda kaunim tuleb suvi. Hullult vihmastel aastatel oodati pauku kaugelt üle poole tunni, tänavu läheb aga sealne rahvas vastu kuumale suvele – kõmakas kõlas juba 13 minuti järel.

Ideaalne suvi?

Viimaste aegade ideaalsuveks võiks pidada 1999. aastat, kui rahule jäi kogu rahvas. (Muidugi mängis oma osa ka meenutus eelmisest, ühest vihmast, jahedamast ning trombisemast suvest läbi aegade.)

Milline on aga tavaline, õigemini keskmine suvi? Termin «Harju keskmine» ei ole kogu Eesti kohta kuigi paslik näitaja, palju paremini kõlbab selleks «Tartu keskmine». Selle kohaselt peaks juuni keskmine õhutemperatuur olema 15,1 kraadi, mitte nagu 1999. aastal (19,2°) või 1993. a, kui oli vaid 12,5°.

Keskpäeval tõuseks soojus 20,4 kraadini, öösel langeks veidi alla 10 kraadi. Vihma tuleks üheksal päeval 62 mm, päikest näeksime aga 265 tundi.

Juulikuu näitajad oleksid muidugi paremad, august aga sarnaneks juuniga. Suve lõpp on tavaliselt üks sajune aeg. Ja nii saabki ametlik, astronoomiline ehk meteoroloogiline suvi läbi. Kliimaatiline võib aga kesta suisa oktoobrini välja, nagu see juhtus 2006. aastal.

Kus asub suvepealinn?

Konkureerivateks linnadeks on Pärnu ja Võru. Pärnu kasuks räägib fakt, et kolme suvekuu keskmine on seal Eesti kõrgeim – 16,5° (Võrus ja Kihnus 16,3°). Võrus on aga mõõdetud kõigi nende kuude kõrgeimad temperatuurid, samuti riigi absoluutne maksimum 35,6° (11. august 1992). Ja ka kuumalaineid juhtub võrokeste maile sagedamini kui mujale. Nii et ...

Rekordid

Suvised ilmarekordid

Soojarekordid

juuni +33,5° Võrus, 7. juunil 1988

juuli +35,2° Võrus, 30. juulil 1994

august +35,6° Võrus, 11. augustil 1992

Külmarekordid

juuni -3,5° Narvas, 15. juunil 1957

juuli +0,5° Jõgeval, 6. juulil 1992 ja Kuusikul, 7. juulil 1951

august -2,5° Kuusikul, 29. augustil 1966

Eesti kõige kuumemad suved aastatel 1961–2008

2002 +17,8°

1972 +17,7

1997 +17,6

Külmimad suved

1962 +13,4°

1987 +13,8

1993 +14,0

Sajuseimad suved

1998 385 mm

1978 342 mm

2008 331 mm

Kõige kuivemad suved

2006 114 mm

1983 117 mm

1992 118 mm.

Kõige päikeselisem suvi Tartus oli 2002. aastal – 930 tundi,

kõige pilvisem aga 1981 – 554 tundi.